Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Library, MS Lat. 121]

, 50.

" poteſt, ne legam inſtitutionum libros, quos contra gentes
" ſcripſit fortiſſime? Qui de ira Dei quoque et opificio
" duo volumina edidit; quem quisquis legerit: dialogum Ci-
" ceronis exſcriptum reperiet."
" Audi ergo quod Lactantius, vir poetarum et philoſopho-
" rum notitia, et Ciceronis facundia, ſed etiam quae
" cuncta tranſcendit, catholica religione clariſſimus, primo
" ſuarum inſtitutionum libro ait: Neſciunt quis ſit li-
" centiae poeticae modus: quousque progredi fingendo liceat."
" Lactantius Firmianus, et ipſe vir magnus in eo libro,
" quo Gentilium erroribus exarmatis, fidem noſtram,
" quantum quivit, armavit, omnemque hanc Deorum
" ſcenam mirabili et laudabili curioſitate detexit. In
" eo opere anguſto atque aliis ſequentibus viam fecit.
" Quomodoque multa de prima Deorum inventione diſſe-
" ruiſſet, sic adjecit: Denique ipſi Reges, quomodo cari
" fuiſſent iis, quorum vitam compoſuerant."
De Lactantio vid. Dupin in Biblioth. nouv. des auth.
eccleſ. T. I. pag. 324. Pope Blount in cenſ. celebr.
Auth. pag. 216.

2.

Q. S. Fl. Ter-
tulliani Apolo-
geticus.
228a – 270b

Q. Septimii Florentis Tertulliani Apologeticus adver-
ſus gentes, qui incipit: "Si non licet vobis" etc. Promitti-
tur duplex de Tertulliano teſtimonium S. Hieronymi,
primum est: Tertullianus preſbyter, quod dedit in
Catal. Scriptor. Eccleſiaſt. alterum: Quid Tertulliano
eruditius eſt. quod habetur in S. Hieronymi Epiſt. ad
Magnum, oratorem Rom. ubi de ſcript. Chriſt.
De Tertulliano, ejusque ſcriptis vid. Dupin Nouv.
Bibl. des aut. eccleſ. T. I. pag. 90. et ſeqq.

Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Library, MS Lat. 121]

, 51.

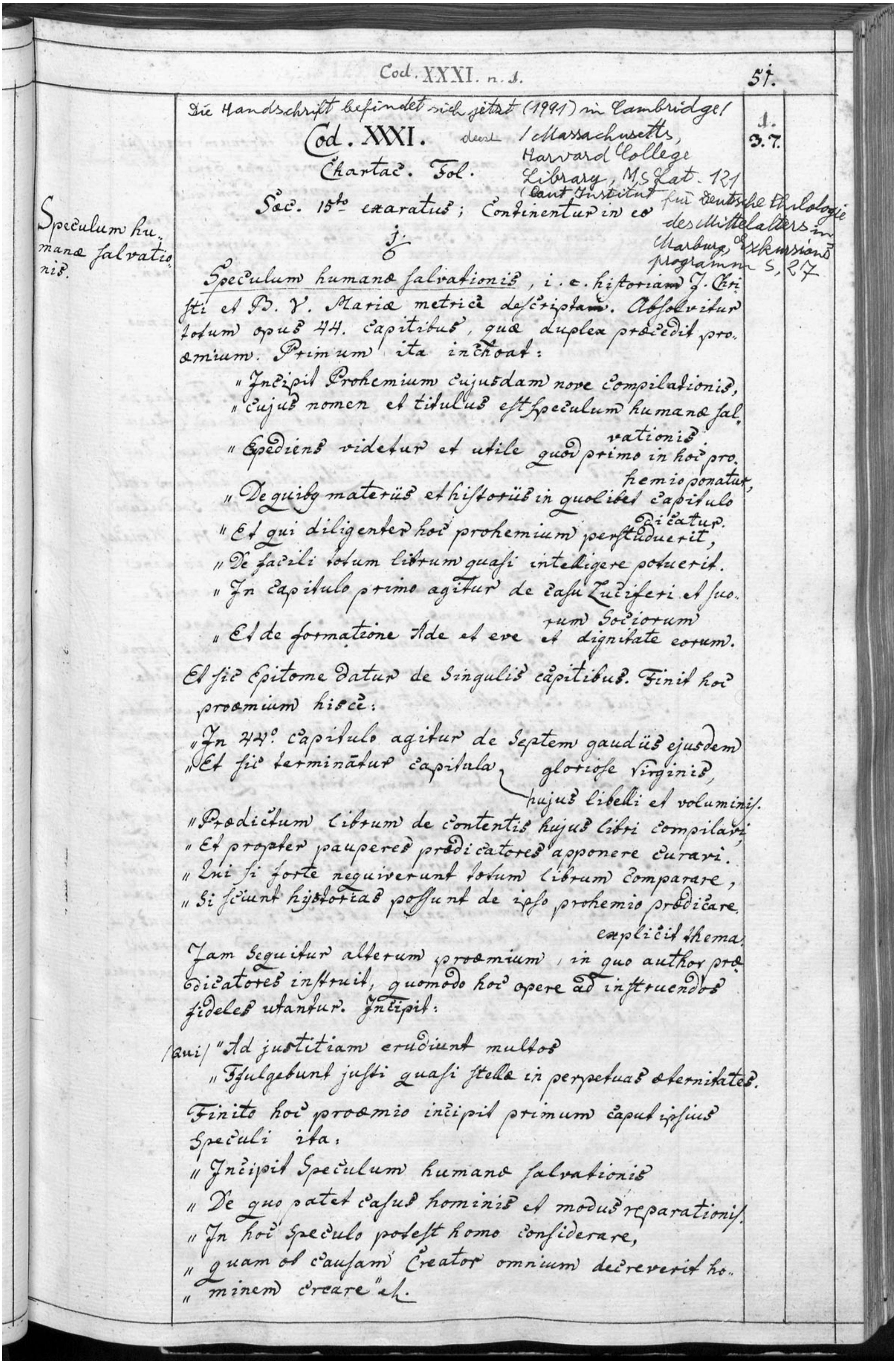

Die Handschrift befindet sich jetzt (1991) in Cambridge/ /Massachusetts, Harvard College Library, MS Lat. 121 (laut Institut für Deutsche Philologie des Mittelalters in Marburg, Exkursionsprogramm S, 27

Cod. XXXI. deest
Chartac. Fol.

1.
3.7.

Sæc. 15to exaratus; Continentur in eo

j.

Speculum humanæ ſalvationis.

Speculum humanæ ſalvationis, i. e. hiſtoriam J. Chriſti et B. V. Mariæ metricè deſcriptam. Abſolvitur totum opus 44. capitibus, quæ duplex præcedit proœmium. Primum ita inchoat:

"Incipit Prohemium cujusdam novæ compilationis,
"cujus nomen et titulus eſt Speculum humanæ ſalvationis
"Expediens videtur et utile quod primo in hoc prohemio ponatur,
"De quibꝫ materiis et hiſtoriis in quolibet capitulo dicatur.
"Et qui diligenter hoc prohemium perſtuduerit,
"De facili totum librum quaſi intelligere potuerit.
"In capitulo primo agitur de caſu Luciferi et ſuorum Sociorum
"Et de formatione Adæ et evæ et dignitate eorum.

Et ſic Epitome datur de Singulis capitibus. Finit hoc proœmium hiscè:

"In 44º capitulo agitur de Septem gaudiis ejusdem gloriosæ Virginis,
"Et ſic terminatur capitula hujus libelli et voluminis.
"Prædictum librum de contentis hujus libri compilari,
"Et propter pauperes prædicatores apponere curari.
"Qui ſi forte nequiverunt totum librum comparare,
"Si ſciunt hyſtorias poſſunt de ipſo prohemio prædicare.
explicit thema.

Jam Sequitur alterum proœmium, in quo author prædicatores inſtruit, quomodo hoc opere ad inſtruendos fideles utantur. Incipit:

/Qui/ "Ad justitiam erudiunt multos
"Ffulgebunt juſti quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.

Finito hoc proœmio incipit primum caput ipſius Speculi ita:

"Incipit Speculum humanæ ſalvationis
"De quo patet caſus hominis et modus reparationis.
"In hoc Speculo poteſt homo conſiderare,
"quam ob cauſam Creator omnium decreverit ho-
"minem creare" etc.

Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Library, MS Lat. 121]

, 52.

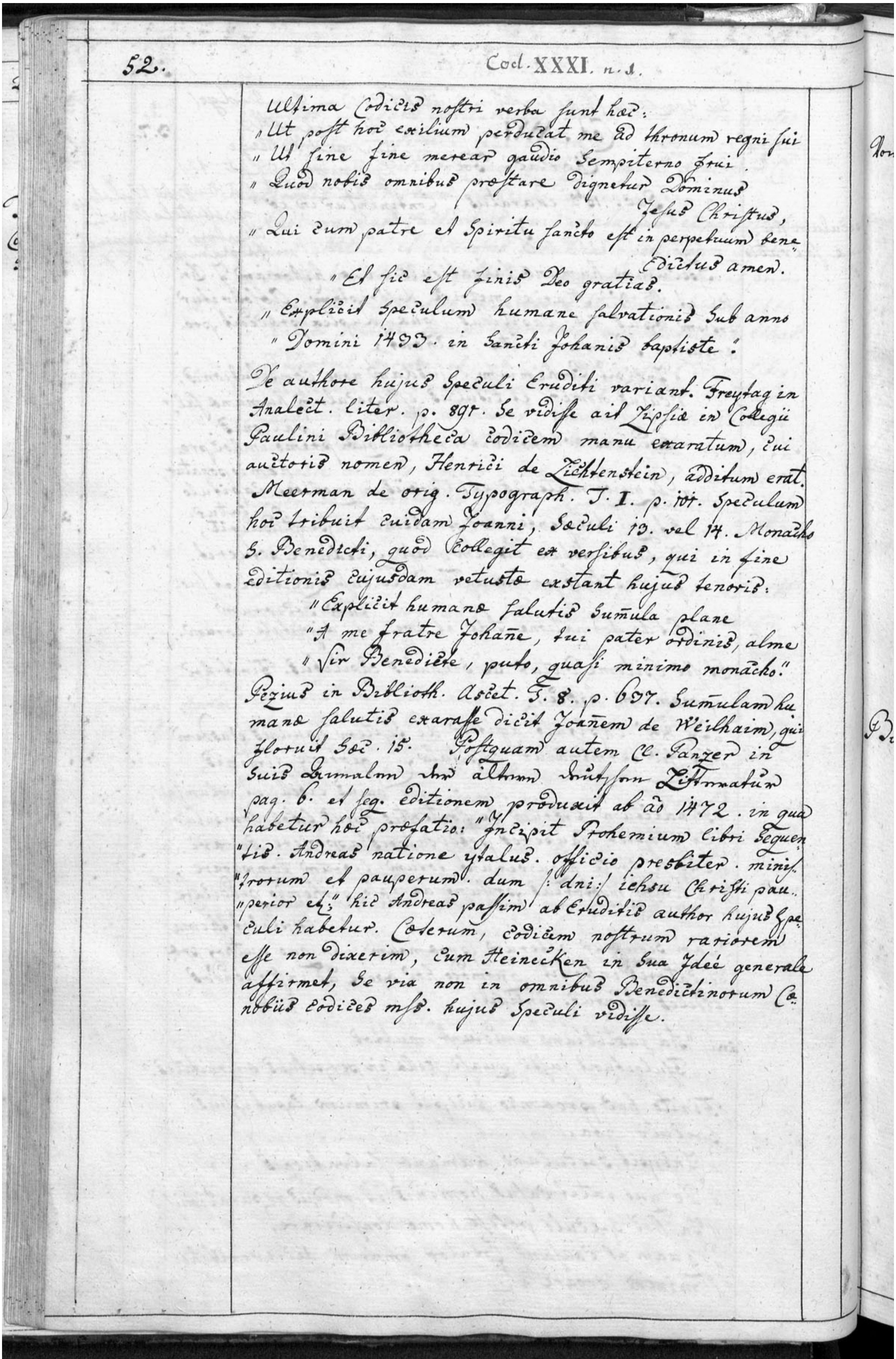

Ultima Codicis nostri verba sunt hæc:
„Ut post hoc exilium perducat me ad thronum regni sui
„Ut sine fine merear gaudio sempiterno frui.
„Quod nobis omnibus prestare dignetur Dominus Jesus Christus,
„Qui cum patre et Spiritu sancto est in perpetuum benedictus amen."
„Et sic est finis Deo gratias.
„Explicit Speculum humane salvationis sub anno
„Domini 1493. in Sancti Johanis baptiste."

De authore hujus Speculi Eruditi variant. Freytag in Analect. liter. p. 891. se vidisse ait Lipsiæ in Collegii Paulini Bibliotheca codicem manu exaratum, cui auctoris nomen, Henrici de Lichtenstein, additum erat. Meerman de orig. Typograph. T. I. p. 101. Speculum hoc tribuit cuidam Joanni, Sæculi 13. vel 14. Monacho S. Benedicti, quod collegit ex versibus, qui in fine editionis cujusdam vetustæ exstant hujus tenoris:
„Explicit humane salutis sumula plane
„A me fratre Johane, tui pater ordinis, alme
„Vir Benedicte, puto, quasi minimo monacho."
Pezius in Biblioth. Ascet. T. 8. p. 697. Sumulam humane salutis exarasse dicit Joanem de Weilhaim, qui floruit Sec. 15. Postquam autem Cl. Panzer in suis Annalen der ältern deutschen Litteratur pag. 6. et seq. editionem produxit ab ao 1472. in qua habetur hoc præfatio: „Incipit Prohemium libri sequentis. Andreas natione ytalus. officio presbiter. ministrorum et pauperum. dum ·:dni:· iehsu Christi pauperior est;" hic Andreas passim ab Eruditis author hujus Speculi habetur. Cæterum, codicem nostrum rariorem esse non dixerim, cum Heinecken in sua Idée generale affirmet, se via non in omnibus Benedictinorum Cœnobiis codices mss. hujus Speculi vidisse.

Von dem Adel.

2.

De nobilitate idiomate teutonico, ejusdem cum priore saeculi. Tituli loco, quo caret, in fronte ejus interrogatur: "Was ist Adel?" Et respondetur: "Adel ist stetter gotlicher "und wunderlicher lieb Adel ist vollkomne tugend in "allen geschöpffe gotes nicht allain in dem menschen, auch "in allen zamen und wilden tyren! etc.

Proxima sectio inscribitur: "Von wann der Adel komen "ist; et talium inscriptionum habentur octodecim, quarum ultima est: "Von den Wappen". Opusculum hoc quinque foliis absolvitur. De auctore adhuc nihil reperi.

Bulla aurea.

3.

Bulla aurea, seu lex illa Carolina, quam Carolus IV. Rom. Imp. in comitiis Norimberg. ao 1356. habitis promulgavit. Foliis constat 17, capitibus 30, in quibus ad Concordiam inter Electores fovendam, et pacificam Regis Roman. electionem procurandam, forma, seu modus et ritus procedendi in celebranda sive Roman. Regis, sive Imperatoris electione, et Singulorum eligentium numerus, officia, locus, comitatus ac jura determinantur, aliaque plura Statuuntur ad generale imperii regimen pertinentia. Auream Bullam duplici constare constitutione, satis jam notum est. Prima promulgata est ab Imperatore in Comitiis Norimberg. 1356. regnorum ejus ao decimo, Imperii vero primo, Capitibus 23. et incipit: "In nomine Sancte et individue Trinitatis feliciter amen. Karulus quartus divi"na favente Clementia romanorum imperator Semper "augustus et bohemie rex ad perpetuam rei memoriam. "Omne regnum in se divisum desolabitur Nam principes "ejus facti sunt Socii furum." Ultimum hujus prima

Conſtitutionis caput incipit: "Quociens inſuper in imperatoris vel Regis Romani preſencia miſſarum Solempnia" etc. Secunde conſtitutionis principium, a Carolo IV. in comitiis Mediomatricenſibus ſeu Metenſibus a° Imperii ſui ſecundo promulgate, in codice noſtro pre ſe fert Titulum: Alie Conſtitutiones, et incipit: "Infra ſcripte leges promulgate ſunt in Curia Mentenſi (a) per dominum Carolum quartum Romanorum imperatorem et bohemie Regem et auguſtum año domini Milleſimo Trecenteſimo Quinquageſimo ſexto" etc. Septimum ſeu ultimum Secunde conſtitut. caput his deſinit: "quorum converſatione pariter et doctrina in linguis ipſis valeant erudiri." Quibus ſubjungitur: "Explicit aurea bulla Hic eſt finis auree bulle". Vid. Thulemarium de Bullis. Lambec. in Bibl. Vindob. Lib. 2. Cap. 8. pag. 815. et ſegg. a quo adducit Lipenius in Biblioth. juridica T. I. voce Aurea Bulla.

(a) in editionibus: Metenſi.

4.

Ordo et forma coronationis et unctionis Regis et Regine Rom.

"De ordine et forma coronationis et unctione Regis et Regine Romanorum." Hoc eſt antiquum illud Ceremoniale, quod in coronatione et conſecratione Imperatoris, vel Regis, aut Regine Romanorum olim Aquisgrani obſervatum fuit. Incipit: "Ad conſecrandum ſeu coronandum Regem alemanie hoc modo procedatur primo in ecclesia Aquenſi ſit indutus plenis pontificalibus dominus Archiepiſcopus Colonienſis ex jure regni debitus conſecrator" etc. Specialiter dein in codice noſtro notantur ſequentes ceremonie: "De jurmento Regis Romanorum; de ~~corona~~unctione regis; de traditione gladij; de anulo Regali; de corona regali; de profeſſione Regis Romanorum; de coronatione Regine; de unctione regine, prophetia"; i. e. Surge illuminare Jeruſalem etc. N. B. vi = mox infra.

Theoderici de Monys collatio.

Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Library, MS Lat. 121]

, 55.

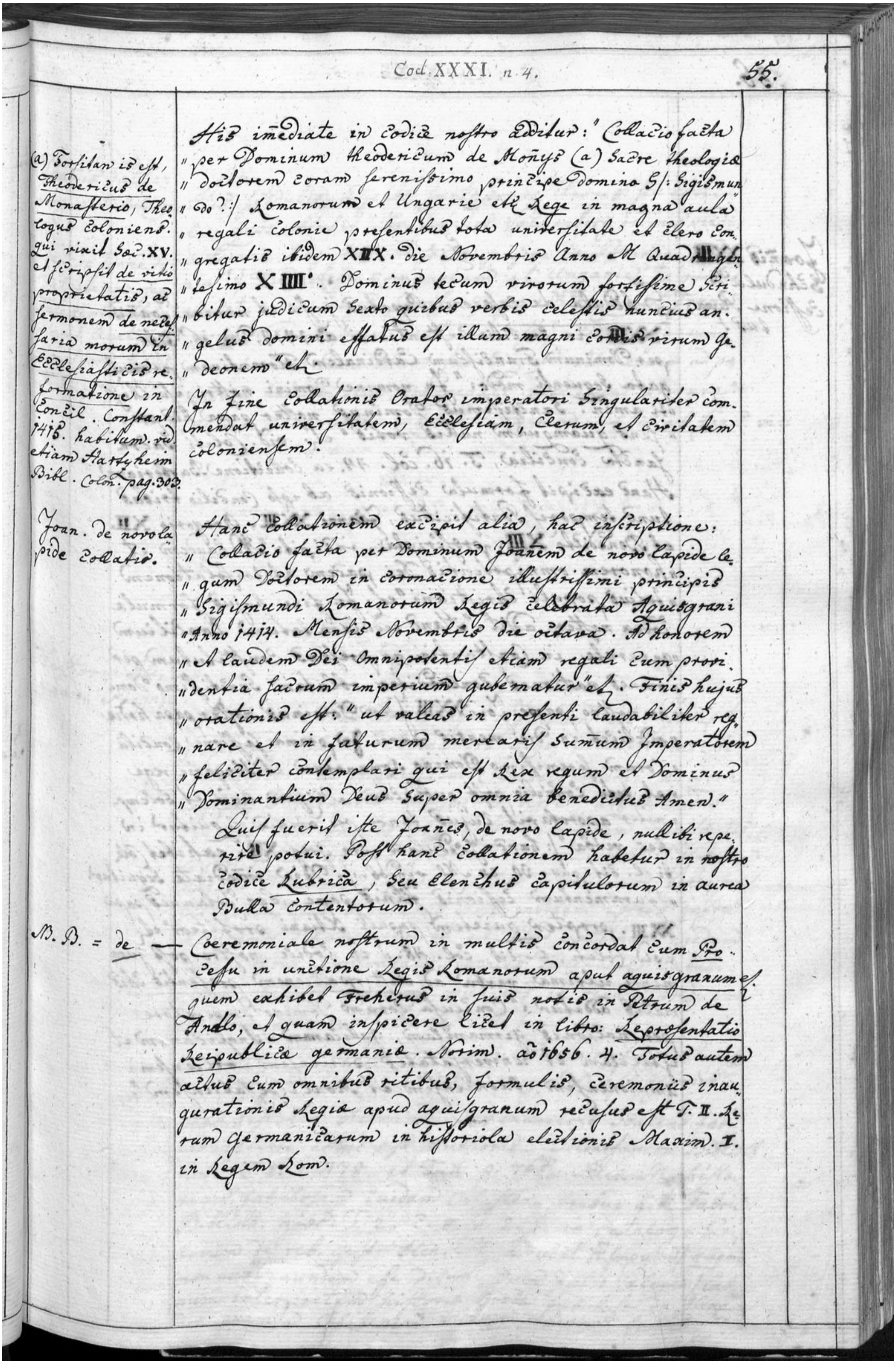

His imediate in codice noſtro additur: "Collacio facta
"per Dominum theodericum de Moñys (a) Sacre theologie
"doctorem coram ſereniſſimo principe domino S/: Sigiſmun
"do?:/ Romanorum et Ungarie etc Rege in magna aula"
"regali colonie preſentibus tota univerſitate et clero con.
"gregatis ibidem XIIX. die Novembris Anno M Quadringen.
"teſimo XIIII°. Dominus tecum virorum fortiſſime Sci.
"bitur judicum Sexto quibus verbis celeſtis nuncius an.
"gelus domini effatus eſt illum magni co[illegible]is virum Ge.
"deonem" etc.

In fine Collationis Orator imperatori Singulariter com.
mendat univerſitatem, Eccleſiam, Clerum, et Civitatem
colonienſem.

(a) Forſitan is eſt, Theodericus de Monaſterio, Theologus Coloniens. qui vixit Sec. XV. et ſcripſit de vitio proprietatis, ac ſermonem de neceſſaria morum in Eccleſiaſticis reformatione in Concil. Conſtant. 1415. habitum. vid. etiam Hartzheim Bibl. Colon. pag. 303.

Joan. de novo lapide Collatio.

Hanc Collationem excipit alia, hac inſcriptione:
" Collacio facta per Dominum Joanem de novo lapide le.
"gum Doctorem in coronacione illuſtriſſimi principis
"Sigiſmundi Romanorum Regis celebrata Aquisgrani
"Anno 1414. Menſis Novembris die octava. Ad honorem
"et laudem Dei Omnipotentis etiam regali cum provi.
"dentia ſacrum imperium gubernatur" etc. Finis hujus
"orationis eſt: "ut valeas in preſenti laudabiliter reg.
"nare et in futurum merearis Sumum Imperatorem
"feliciter contemplari qui eſt Rex regum et Dominus
"Dominantium Deus Super omnia benedictus Amen."

Quis fuerit iſte Joannes, de novo lapide, nullibi repe.
rire potui. Poſt hanc Collationem habetur in noſtro
codice Rubrica, Seu Elenchus capitulorum in aurea
Bulla contentorum.

N. B. = de — Coeremoniale noſtrum in multis concordat cum Pro.
ceſſu in unctione Regis Romanorum apud aquisgranum ſ.
quem exhibet Freherus in ſuis notis in Petrum de
Andlo, et quam inſpicere licet in libro: Repreſentatio
Reipublice germanie. Norim. ao 1656. 4. Totus autem
actus cum omnibus ritibus, formulis, ceremoniis inau.
gurationis Regie apud aquiſgranum recuſus eſt T. II. Re.
rum Germanicarum in hiſtoriola electionis Maxim. I.
in Regem Rom.

Joānis XXIII. Schedula de ceſſione Papatus.

5.

Schedula de ceſsione Papatus juſſu et nomine Joānis XXIII. in Concilio conſtantienſi aō 1414. die 16. Febr. per Dominum Franciſcum Cardinalem Florentinum promulgata ſequenti modo: "In nomine Domini noſtri jeſu Chriſti amen. Sanctiſſimus Dominus noſter papa hic preſens quamquam nullis votis" etc. vid. Coleti Sacroſancta concilia, T. 16. col. 44. ex collectione Barberiana. Hanc excipit formula ceſſionis ab ipſo Concilio tribus tunc temporis Pontificibus, Joanni XXIII. Gregorio XII. et Benedicto XIII. proſcripta, incipit: "Ad laudem et honorem omnipotentis Dei pacem et conſolationem totius populi chriſtiani" etc. In fine hujus formulæ codex noſter addit: "Hanc cedulam totum concilium generale in Conſtantia ad preſens conſtitutum per omnes nationes concorditer oblatam Sanctiſſimo Domino noſtro pape Jo. XXIII Idem Dominus noſter papa hodie videlicet in die menſis marcii In prima ſeſſione Concilii Coram ſereniſſimo Domino Romanorum et Ungarie rege et toto Concilio poſt publicam Miſſam legit et ſolempniter approbavit cujus tenor per omnia ſequitur in hec verba" /: hanc ſcedulam pro Greg. XII. exhibet Coleti l. cit. pag. 30. ex Mſ. vindob. :/. Dein imediate ſequitur: "Juramentum ceſſionis Joh Joānis pape. Ego Johannes papa XXIII. propter quietem populi Xtiani profiteor" etc. /: vid Coleti, l. cit. col. 48. :/ in codice noſtro poſt juramenti ultima verba ad extirpationem preſentis ſchiſmatis additur: "Concluſa coram Domino Imperatore per nationes germanicam, gallicamm, Anglicanam et ytalicam et univerſitates parienſem, orlienſem, Amnionenſem, Oxonienſem et Montiſpeſſalienſem".

Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Libr

Österreichische Akademie der Wissenschaften, Institut für Mittelalterforschung, Abteilung Schrift- und Buchwesen: manuscripta.at - Mittelalterliche Handschriften in österreichischen Bibliotheken
Permalink: manuscripta.at/?ID=1729

Handschriftencensus - Eine Bestandsaufnahme der handschriftlichen Überlieferung deutschsprachiger Texte des Mittelalters: http://www.handschriftencensus.de/9643